

Kultura

Posiadając kulturę, w świecie przyrody człowiek jest istotą wyjątkową. Kultura obejmuje całość ludzkiego życia: jej wpływom nie uciekają żadne, nawet najbardziej „naturalne”, biologiczne kwestie. Kulturę posiadają zarówno stosunkowo proste społeczeństwa nie posiadające pisma, jak i współczesne, wielomilionowe zbiorowości dysponujące technologiami takimi jak Internet, telewizja, radio czy prasa. Szczególny przypadek stanowią zbiorowości wielokulturowe, w których obok siebie współistnieją różne grupy posiadające odmienne kultury. W obliczu częstych kontaktów z innymi kulturami coraz istotniejsze staje się to, w jaki sposób należy odnosić się do tych zwyczajów i norm, których samemu się nie podziela.

Po zajęciach uczeń powinien umieć:

- Wyjaśnić, czym jest kultura w sensie niewartościującym;
- Opisać różnice pomiędzy kulturą w sensie niewartościującym i wartościującym;
- Wyjaśnić, czym jest subkultura i kontrkultura oraz podać ich przykłady;
- Podać przykłady etnocentryzmu i tolerancji oraz wyjaśnić, czym jest zjawisko wielokulturowości.

Materiały dydaktyczne

Ruth Benedict, *Wzory kultury*, wybrany fragment.

Jerzy Jarniewicz, *Hipisi kruszą system PRL*, wybrany fragment. Tekst dostępny pod adresem

http://wyborcza.pl/1,75475,5807183,Hipisi_krusza_system_PRL.html (odczytano: 5 maja 2010).

Metody pracy

- Rozmowa nauczająca
- Praca z tekstem
- Burza mózgów

Struktura zajęć

Wprowadzenie

1. Zapytaj uczniów o to, w jakich sytuacjach pojawiają się w codziennych wypowiedziach takie sformułowania jak „kultura”, „kulturalny”, „kulturowy”.
2. Korzystając z Pojęciownika, podaj uczniom definicję pojęcia „kultura”. Poproś, by zastanowili się, które z wymienionych przez nich sytuacji dotyczyły wartościującego, a

które niewartościującego pojęcia kultury. W jaki sposób można rozpoznać, kiedy mamy do czynienia z wartościującym, a kiedy z neutralnym pojęciem kultury?

Rozwinięcie

3. Na podstawie Pojęciownika podaj uczniom treść pojęć „subkultura” i „kontrkultura”. Poproś o to, by wymienili kilka przykładów subkultur. Zastanówcie się wspólnie, w odniesieniu do kultury jakiej szerszej zbiorowości podane przykłady stanowią subkultury?
4. Rozdaj uczniom poniższy fragment tekstu. Poproś, by na jego podstawie spróbowali odpowiedzieć na pytanie, w czym przejawiał się kontrkulturowy charakter ruchu hipisowskiego w Polsce. Co łączyło, a co różniło polski ruch hipisowski i jego zachodnie odpowiedniki?

Często podaje się w wątpliwość zasadność mówienia o hipisach w Polsce, twierdząc, że zasadnicza cecha tego ruchu, jaką jest sprzeciw wobec konsumpcyjnego stylu życia, nie mogła zaistnieć w Polsce Ludowej z jej chronicznym niedowładem gospodarczym. To uproszczone spojrzenie: lata 60. to nieśmiały początek ruchu, który na dobre rozwinął się w Polsce dopiero w następnej dekadzie, a wtedy mieliśmy już oficjalną religię konsumpcji, przaśnej co prawda i chromej, której symbolami stały się mały fiat, kolorowy telewizor, meblościanka i butelka coca-coli. "Bogaćcie się" było przecież rzeczywistym, choć niewypowiedzianym wprost hasłem gierkowszczyzny.

Tym jednak, czym był konsumpcjonizm dla Zachodu, dla hipisów w PRL było poczucie życia nieautentycznego, wynikające z rozpoznania, że oficjalny obraz świata nijak nie przystaje do codzienności. Rzeczywistość była coraz bardziej fasadowa, skryta za pustymi hasłami i mową trawą oficjalności, którą do cna przesiąkły wszystkie instytucje życia społecznego: szkoła, media, organizacje społeczne, zakłady pracy. Poczucie wszechogarniającego fałszu i wyjałowienia było nie mniejsze, choć miało inne źródła niż na Zachodzie. (...) PRL sama wytworzyła sobie swoich kontestatorów. (Jerzy Jarniewicz: Hipisi kruszą system PRL, http://wyborcza.pl/1,75475,5807183,Hipisi_krusza_system_PRL.html)

5. Korzystając z pojęciownika, podaj uczniom treść pojęć „kultura wysoka” i „kultura masowa”. Poproś o podanie przykładów jednej i drugiej. Zapytaj, w jakich sytuacjach rozstrzygnięcie, czy dane zjawisko jest elementem kultury wysokiej, czy masowej, może sprawiać trudność. Możesz posłużyć się przykładem serialu telewizyjnego lub filmu, którego scenariusz oparty został na powieści lub opowiadaniu, np. „Solaris” Stanisława Lema. Z czego wynika ta trudność?

Zakończenie

6. Przeczytaj uczniom poniższy fragment „Wzorów kultury” autorstwa amerykańskiej antropolożki Ruth Benedict. Poproś uczniów, by zastanowili się nad znaczeniem użytej przez Benedict metafory zwyczaju jako soczewki. Dlaczego tak trudno zauważa się swoje własne zwyczaje – swoją własną kulturę? W jakich okolicznościach staje się

ona dla nas lepiej widoczna? Możesz posłużyć się przykładem osoby, która wyjeżdża za granicę i której wiele miejscowych zwyczajów wydaje się obcych i niezrozumiałych.

Jest jeszcze inna okoliczność, która sprawiła, że poważne badania nad zwyczajami zostały podjęte późno i bez większego zapału (...). Zwyczaje nie przyciągały uwagi teoretyków społeczeństwa, ponieważ stanowiły właśnie istotę ich myślenia: były soczewką, bez której nie mogliby nic zobaczyć. Wprost proporcjonalnie do swego fundamentalnego znaczenia egzystowały poza granicami pola świadomej uwagi (Ruth Benedict, Wzory kultury).

7. Podaj uczniom znaczenie terminów „wielokulturowość”, „etnocentryzm” i „tolerancja”. Zapytaj, czy potrafią wymienić jakieś przykłady społeczeństw wielokulturowych. W jaki sposób należy ich zdaniem odnosić się do zwyczajów innych kultur?

Autor: Wojciech Fenrich